

DEUX POÈTES.

Páris, augusztus.

□ Két költőről leszen itt szó, két poétáról, akiknek karrierje oly bizarr, oly valószínűtlen volt, amelyet csak Páris produkálhatott.

□ Az egyiket Le Lorrain-nek hívták, Jacques Le Lorrain-nek, aki a lantpengetés mellett cipésmesterséggel is foglalkozott, a másikkal Michel Pons volt a neve s a versíráson kívül csapszékot is tartott fenn a rue des Moulins-ben.

□ □

□ A Théâtre Municipal de la Gaîté a lefolyt évad alatt egy új operát mutatott be Don Quichotte címen s amelynek szerzője Massenet, a franciák legnagyobb élő muzsikusa.

□ Az opera alapjául Jacques Le Lorrain-nek, a pár évvel ezelőtt elhunyt kalandos életű poétának a drámája szolgált, amelyet 1904-ben már bemutattak volt a Théâtre Victor Hugóban.

□ Érdekesnek ígérkezik feleleveníteni néhány részletet abból a bizarr és szomorú karrierből, amelyet Jacques Le Lorrain megfutott.

□ Ő maga is pompás Don Quichotte-típus volt s élénken emlékeztetett Cervantes „szomorú arcú lovagjára“, úgy hórihorgas természetével, kajla bajuszával, nagy orrával s öles, kalimpáló karjaival, mint extravagáns képzeletével, exaltált lelkületével s nyugtalan, kalandos életével.

□ A 19-ik század közepe táján született Bergeracban, Cyrano klasszikus hazájában. Apja becsületes cipésmester volt, aki fiát is erre a pályára szánta. Gyermekéveit a szülői házban, az atyai kaptafa mellett töltötte.

□ Tizenkét éves korában azonban váratlanul tanulni szottyant kedve s nem nyugodott addig, amíg be nem került a Montpellier-i kollégiumba.

□ Ahogy egyszer belekóstolt azonban a tudományokba s az irodalomba, a fiatal Le Lorrain semmi kedvet sem mutatott többé a csizmák s cipők sorsa iránt.

□ Alig fejezte be tanulmányait Montpellierben, szülőitől búcsút sem véve útnak indult — „tanulmányútra“. — Elégedetlen atyjának átkától kísérve s egy s o u s nélkül a zsebében bejárta Spanyol- és Németországot — tudomást sem szerezve azonban a közlekedési eszközök és a szállodák létezéséről, hanem gyalogszerrel kóborolt, pajtákban, csűrökben aludva,

bokrok tövében ebédelve s erdők árnyában verselgetve.

□ Állandóan úton volt, éveken át, fáradhatatlanul — és cél nélkül egyik városból ki — s a másikba bértérve, mint valaki, akit űznek valahonnan, vagy mint valaki, aki fantomokat kerget maga előtt.

□ Hosszú bolyongásai közben, mikor már a harmincadik év felé közeledett, egy napon érkezett Párisba, ahol elhatározta, hogy megtelepszik s mint költő fog megélni.

□ Ábrándjai azonban mindig messze csapongtak a realitástól s hamarosan fájdalmasan kellett tapasztalnia, hogy a költészet, bár „nemesíti a lelket“, de legtöbbszörre koplalni hagyja a költőt.

□ Hogy valamiképen megélhessen Párisban, Jacques Le Lorrain elszegődött instruktornak, majd másolóknak.

□ A lélekölő napi munkából hazatérve esténként szűk és hideg padlásszobájába, lankadatlan türelemmel szövögette tovább kedves ábrándjait s sohasem gyöngülő ihlettel irogatta tovább verseit.

□ Sikerült, nem kevés bajlódás után, kiadót is talált, két szubtilis verskötetére, amelyek a „kiválasztottak körében“ őszinte elismerésre találtak. Ez az elismerés s a jövő nagy sikereinek álma újra felébresztette Jacques Le Lorrainben a függetlenség utáni vágyat s eldobva magától eddigi nyomorúságos, deprimáló pénzforrásait, újra kizárólagosan a költészetnek akart élni.

□ A balsors azonban kiméretlenül üldözte továbbra is s a nyomor hamarosan újra beköszöntött hozzá. Elkéseredett erőfeszítéssel küzdött a fojtogató mizéria ellen néhány hónapig, míg végre, megtörten, betegen, a végszükségben, újra kenyérkereset után kellett néznie.

□ Gyermekkori emlékeinek hatása alatt elhatározta, hogy visszatér atyjának mesterségéhez s suszter lesz.

□ A rue du Sommerard-on, az öreg Quartier Latin-ben, egy sötét, nedves kis boltot bérelt, amely elé cégtáblának egy saját szerzeményű hatsoros alexandrint függesztett, tudatva a „nagylelkű diákokkal“, hogy „itt cipők és csizmák készíttetnek, valamint régiiek ujjá alakíttatnak, gondosan, tartósan és szépen.“

□ Az üzlet azonban nem igen akart virágzásnak indulni.

A kilencvenes évek prózai világában még a vidám diákokat sem hatotta meg az okos, verses cégtábla és a poéta-suszter nyomora s nem igen érkeztek sem a megrendelők sem a foltozandó cipők.

□ Ami kevés munkája akadt is szegénynek, azt is csak úgy immel-ámmal készítette el, mert ebben az időben szülemlett meg agyában a Don Quichotte eszméje s ismerősei megjegyzik, hogy gyakran a jó Le Lorrain kalapálás, szögelgetés közben egyszerre csak felugrik székéről, földhöz vág szeptet és csirizes tálat, becsukja a boltot s másfél napig ír egyhuzamban, hosszú, csengő verseket . . .

□ A kövér szakácsnak s az otromba ácslegények azonban, akik hozzá adták időnként papucsaitat megvarrni s csizmáikat megfejteni, nem tudták méltányolni ezt a poétai ihletet s bolondnak tartva ők is elpártoltak tőle egymásután.

□ A bekövetkezett nyomorgás, a hideg és az éhezések újra beteggé tették s a szerencsétlen ember napról-napra halódott az elárvult kaptafák között.

□ Brunetiere, a Revue des Deux Mondes nagy kritikus, aki még jobb napjaiból ismerte s aki tehetségéért nagyra becsülte, mindenáron segíteni akart rajta. Le Lorrain azonban, még az üres suszterboltban, még a fagyasztó, sötét mizériában is megtartotta büszkeségét s egy krajcárt sem akart elfogadni Brunetiérétől. A híres kritikus végre is cselhez folyamodott s egy napon azzal a „pia fraus“-szal adott át neki kétezer frankot, hogy azt a drámaírók egyesülete előlegezi számára egy tragédia honoráriumaképen — egy tragédiáért, amelyet majd meg fog írni.

□ A szegény Le Lorrain akkor véglegesen be is zárta kevés vevőt látott boltját s elindult melegebb vidékre, a Délre, hogy a rue du Lommerard-i sötét, nedves zúgban szerzett tüdőbajára írt keressen.

□ Itt a vidám napsütéses Délen fejezte be azután nagy hőskölteményét a Don Quichotte-ot, amelyet előbb a Comédie Française-nek, majd az Odéonnak ajánlott fel, ahonnan azonban egymásután utasították el — nem mintha a darab rossz lett volna, de mert az önérzetes költő makacsul megtagadott minden változtatást s nem volt hajlandó megengedni, hogy művében egy árva szót is megmásítsanak.

□ Végül is a Théâtre Victor Hugóban talált menedéket sok viszontagságon átment darabja, ahol az igazgató annyira el volt ragadtatva tőle mindjárt az első olvasás után, hogy levéve a programról minden más darabot, rögtön hozzá kezdett a próbákhoz s Don Quichotte egy hónap mulva színre került.

□ A szegény Le Lorrain, akinek leghőbb vágya az volt, hogy még életében színpadon láthassa művét s hallhassa a közönség helyeslő tapsát, dacára súlyos betegségének, amely távol Páristól ágyhoz kötötte, hallván az örömhirt, egy napon, kijátszva ápolóinak éberségét, megszökött hazulról, kiment a vasuti állomásra, ahol összekoldult tiz frankot egy harmadosztályú jegyre s még aznap este Párisba érkezett.

□ Baja ekkor már úgy erőt vett rajta, hogy a kupéból is alig tudott kivánszorogni. De rögeszméje annyira tüzelte, hogy még az este, félholtan, elvitette magát a színházba, ahol már csak tolószéken tudták átsegíteni a lépcsőkön.

□ Darabját, az Ő darabját azonban meglátta még s a tapsot, a közönség lelkesedő tapsát meghallotta még.

□ Két nap mulva azután nyugodtan s elégedetten halt meg.

□ □

□ Az Avenue de l'Opéra mögött, Páris legfényesebb s legmozgalmasabb negyedének tőszomszédságában, mintegy ott feledve a régi jó idők emlékeként, szerényen huzódik meg egy csendes, ódon kis utca: a rue des Moulins.

□ Ha az örökké emberáradattól s fülsiketítő utcazajtól népes avenue de l'Opéráról ebbe a kis utcába térünk, egyszeribe százmérföldnyire hinnők magunkat a metropolis nyüzsgő életétől s az a benyomásunk támad, mintha nem is Párisban, hanem valami kis csendes, békés vidéki városkában járnánk.

□ Csak a déli órákban, a déjeuner idején népesedik meg a csendes, öreg rue du Moulins, akkor, mikor a rue de la Paix, meg a Place Vendôme száz és száz divatkereskedéséből az örökké vidám midinettek kijönnek ebédelni s a fiatal leányok ezrei betöltik gondtalan, nevető lármájokkal a környék összes apró, olcsó restaurant-jait.

□ Ezek között a zajos éttermek között, amelyekből minden házra is jut az opera negyedében, a leglátogatottabbak egyike Michel Pons kis korcsmája a rue de Moulins-ben. Tizenkét óra után a kis helyiség úgy megtelik hű vendégekkel, hogy sokan állva esznek, nem kaphatván már széket avagy asztalt s az ajtó előtt fél órákig ácsorognak a későn jöttek, várva, hogy megüresedjen egy-egy „állóhely“.

□ A kis restaurant-nak, dacára jó hírnevének s keresettségének, nincsenek nagy igényei: Madame Pons maga főz a konyhában s Monsieur Pons, a tulajdonos maga szolgálja ki örökké hangos, örökké zajkoskodó vendégeit.

□ Az első tekintetre a zsúfolt asztalok körül fürgén forgoló Monsieur Pons semmiben sem látszik különbözni többi kollégájától a nyolcvanezernyi párisi restaurateurától.

□ Ha azonban visszatérünk ide néhány órával később, mikor a rue des Moulins újra felöltötte kisvárosias, ódon, elhagyatott képét, mikor a kis, zajongó midinettek visszatértek műhelyeikbe s mikor csend borult az imént még oly zajos és népes restaurant-ra, ha akkor betekintünk az étterem mögötti kis szobácskába, Monsieur Michel Pons más alakban jelenik meg előttünk. Monsieur Michel Pons ilyenkor gondolatokba merülve ül asztalánál és ír — nem ám kontókat avagy étlapokat — hanem verseket ír.

□ Igen, Monsieur Michel Pons, a rue des Moulins

fürge korcsmárosa verseket ír, még pedig nemcsak titokban, nemcsak önmagának, hanem a nagy közönségnek, a kiadóknak, akik Pons uram verseit jól ismerik, jól megfogadják s jól meg is fizetik. Fasquelle, Paris legjobb éditeur-je már négy kötet verset s két kötet regényt hozott napfényre Michel Pons tollából.

□ Csak pár napja annak, hogy egy újabb kötetet adott ki Pons uram s mikor a napokban ellátogattam egy délutánon a korcsma mögötti kis szobába, Monsieur Michel Pons épen dedikációkat írta a barátainak s ismerőseinek szánt példányok címlapjára.

□ Az új kötet címe: *De mon village à Paris* s mintegy autobiográfiája a korcsmáros-költőnek.

□ Megtudjuk ebből a könyvből, hogy Pons uram pályafutását még a korcsmarosságnál is alacsonyabb fokon kezdte. Kanász-bojtár volt Nîmes mellett s nyolc hosszú évig terelgette a gondjaira bizott rőfögő hadat a nîmesi legelőkön.

□ Innen azonban a nyolcadik év után egy nagy ugrással vasuti kalauzzá lett.

□ Esténként pedig, mikor a munkából hazatért, irogatni kezdett s versei nem maradtak elrejtve flókjában, hanem mindjárt az elsőtől kezdve napvilágot láttak Fasquelle kiadásában.

□ Bámulói között, akik hamarosan s számosan jöttek, nem kisebb embert találunk, mint François Coppée-t.

□ Könyvei ezután egymásután jelentek meg, hirneve pedig napról-napra nőtt. Monsieur Michel Pons azonban nem bizakodott el ettől a sikertől. Sőt, ha elhagyta is a kalauzi pályát, az nem azért volt, hogy ezzel végleg búcsút vegyen az egyszerű munkásélettől,

hanem azért, hogy egy nyugodalmasabb foglalkozás után nézzen.

□ Így lett Monsieur Michel Ponsból korcsmáros a rue des Moulinsben. Mert, bár könyvei szépen jövedelmeztek, Pons uram, óvatos emberképen, félt a szerencse mulandóságától s a „midinette-restaurant”-nal akarja biztosítani magát a költőkkel kacérkodó szerencse hűtlenségei ellen.

□ Korcsmárosi szerény foglalkozása azon nem vesz el semmit Pons uram nimbuszából, sem írói tekintélyéből, sőt abban sem akadályozza meg, hogy jogot tartson a legmagasabb distinkciókra.

□ Így például Monsieur Michel Pons, a „restaurateur-poeta” majdnem bekerült a halhatatlanok közé a francia akadémiába. Nem kell ezen mosolyogni, mert a dolog valóság.

□ Mikor két évvel ezelőtt meghalt François Coppée, Pons uram verseinek egyik nagy bámulója s mikor széke megüresedett a negyven halhatatlan akadémiájában, Monsieur Michel Pons fellépett jelöltnek ezért a megüresedett akadémiái székért.

□ A dologról sokat beszéltek annak idején, de senki sem nevetett rajta. És a választáson a harminckilenc halhatatlan közül egy rá is szavazott Pons uramra.

□ És Monsieur Michel Pons tudja, hogy ki volt az az egy halhatatlan, aki őreá szavazott: tudja, hogy Maurice Barris volt. Ép ezért legújabb könyvét Maurice Barrisnek dedikálta ezen szavakkal: „Annak a nagy embernek, aki egy nemes cselekedettel nem átallotta egy végtelenül kis emberre a diadal egy sugarát vetni!”

HAVAS ZOLTÁN.

□ □ □

Esti hárfa.

*Vörös hidat húz át vízen a nap.
Óreg hegyeknek sötét arca — jaj! — bús.
És csónakáznak piros sugarak.
Át a vízen a nap vörös hidat húz.*

*Jönnek égőn véres ablakszemek
És jönnek ezer sugárpiros ajkak,
Alkonyimák, káprázatos tűzek
És ezer rémült véresszemű ablak.*

*Én meglesem az alkonyi vizet
És megrázkodom titkos esti hírre.
Éjfél hajója búsan jön felém
És rálesek a halk alkonyi vízre.*

*S jön asszonyom, az ölberoskadó,
Csókomrahulló, akit álmodok hoznak,
Kinek haján elvérzik a sugár,
Asszonyom jön — s ölembe roskad.*

Büky György.

Egy szivárványról.

*Szivárványlelkem átível hozzád
Nagyszerű, pompás villanás után.
Napfénytelen és ostoba lelkek
Meghökkennek a vakmerő csudán.*

*Két hidpillére szíved és szívem.
Ilyen hidat még nem látott az ég,
Az egyik lába piros vérbe hágott,
A másik lába gvaszos lilakék.*

*Alatta úsznak kupolás országok,
Kéményes házak, embertutajok.
Hulláshajók és kacajos dereglyék.
Állatüvöltés s elúnt sóhajok.*

*Szivárvány lelkem szikrázó örömben
Pompázik. Bőgjön alatta az ár!
Mi kapcsos szívünk két dönthetlen pillér!
Csak összedobban és nyugodtan áll!*

Büky György.